پەیڤینی هەردوو هزرڤانی فەرەنسی ئەدگار مۆران و ریجیس دۆبرێ

وەرگێڕان: ئەمین بۆتانی

ئێستا "ئەدگار مۆران" ی لەدایکبووی 1921 و "ریجیس دۆبرێ" ی لەدایکبووی 1940 زۆرترین ئامادەگییان لە ژیانی هزری و رووناکبیریی فەرەنسیدا هەیە. مۆران هەمیشە بە دۆبرێ دەڵێ:" برا گەورە بچکۆلەکەم".. "دۆبرێ" ش؛ بە مۆران دەڵێ:" برا بچکۆلە گەورەکەم". سەرەڕای ئەوەی تەمەنی نەوەیەك ناوبڕی نێوانیانە، بەڵام هەردووکیان هاوخەم و هاوخەباتن و چەندین پرسی هزری و سیاسی و فەلسەفی و تیۆری کۆیاندەکاتەوە. ئەدگار مۆران لە تەمەنی بیست ساڵیدا پەیوەندیی بە بزوتنەوەی بەرەنگاریی دژ بە داگیرکاریی نازیەکانەوە کرد. لە ساڵی 1954 بەهۆی وتارێکیەوە لە پارتی کۆمۆنستی فەرەنسی دەرکرا لەبەر ئەوەی هەڵوێستێکی دژ بە هەژموونی کۆلۆنیالستی پیشاندابوو و لەگەڵ سەرخستنی شۆڕشی جەزائیر دا بوو.

لەوساوە مۆران زیاتر بایەخی بەلایەنی لێکۆڵینەوە کۆمەڵایەتییەکان دا و ئەو مژارەی داهێنا کە ناوی نا "هزری ئاڵۆزکاو"، کە لەمیانیەوە دەیویست چەندین پرسی سەردەمی نوێ چارەسەر بکا. لەگەڵ رۆڵان بارت لە ناوەڕاستی پەنجاکانی سەتەی رابردوو گۆڤاری " بەڵگەکان"ی دەرکرد، دواتریش گۆڤاری " پەیوەندیەکان" لەسەرەتای شێستەکان. لە نەوەتەکانیش مۆران بووە لایەنگری سەوزەکان کە بەرگرییان لە ژینگە دەکرد و پەرتووکی " زەوی – نشتیمان"ی نووسی.

ریجیس دۆبرێ لە تەمەنی بیست ساڵیدا لەسەرەتای شێستەکانی سەتەی رابردوو بەرەو کووبا رۆیشت بە ئامانجی پاڵپشتیکردنی ڤیدل کاسترۆ و چێ گیڤارا. و ئەو کاتەی گیڤارا جەنگی پارتیزانی لە بۆلیڤیا بەرپا کرد، دۆبرێ پەیوەندی پێیەوە کرد، بەڵام لەلایەن دەسەڵاتدارانەوە گیرا و بۆ ماوەی سێ ساڵ خرایە زیندانەوە. لە سرووشی ئەو ئەزموونە تاڵەی خۆی پەرتووکێکی نووسی بە ناوی "شۆڕش لە ناو شۆڕشدا" کە دواتر بووە پەرتووکی پیرۆزی چەندین بزوتنەوەی شۆڕشگێڕی چەکداریی لە سەرانسەری جیهان. کاتێك سۆسیالستەکانیش لە هەڵبژاردنەکانی بەهاری ساڵی 1981 ی فەرەنسا سەرکەوتنیان

بەدەستهێنا؛ ریجیس دۆبرێ بووە راوێژکاری سەرۆك فرانسوا میتیران. لەم چەند دەیەی رابردووشدا چەندین پەرتووکی هزری و وێژەیی بڵاوکردۆتەوە کە مشتومڕی زۆری بەدوای خۆیدا هێناوە لە سەر ئاستی فەرەنسا.

لە ژمارە 2875ی دووەم هەفتەی دیسێمبەری 2019، هەفتەنامەی "لۆبس"ی فەرەنسی پەیڤینێکی فرەوانی نێوان ئەدگار مۆران و ریجیس دۆبرێ سەبارەت بەچەندین پرس و مژارێکی گەرم بڵاوکردۆتەوە. ئەمە چەند لایەنێکی گرنگی ئەو پەیڤینە بەچێژ و ورووژێنەرەیە (حەسسوونە ئەلمسباحی/ لە فەرەنسییەوە: لە ماڵپەڕی ئیلاف بڵاوکراوەتەوە):

• ئایا بۆمان هەیە داوا لەهەر یەکێکتان بکەین شیکردنەوەیەکمان بداتێ سەبارەت بە پەیڤی "شۆڕش"؟

ئەدگار مۆران:

شۆڕش لە فەرهەنگی "لاروس" مانای گۆڕانکارییەکی لەپڕ و توند دەبەخشێ لە پێکهاتەی سیاسی و کۆمەڵایەتی دەوڵەت. ئەو گۆڕانکارییەش ئەو کاتە دێتە کایەوە کاتێ گرووپێك دژ بە دەسەڵاتێك یاخی دەبێ و دەسەڵات دەگرێتە دەست و دەشیپارێزێ".

بەروبوومەکەی ئەوەیە بە مانا گشتیەکەی. بەڵام شۆڕش بە نسبەت منەوە بە چەند پیتێکی زەق ئەوە دەگەیەنێ کاتێك پەیوەندییم بە کۆمۆنستەوە کرد، مانای هێنانەئارای دنیایەکی نوێ دەدا کە تێیدا ستەمی مرۆڤ دژ بە مرۆڤ نەمێنێ. شۆڕش ئەوسا بۆ من بەبێ ئەوەی هەستی پێ بکەم مانایەکی سۆفیگەرانە و ئایینی و پێغەمبەرانەی هەبوو. شۆڕش دەچووە نێو فۆرمێکی لاهووتیی مەسیحیانە، کە "مەسیح" تێیدا پرۆلیتاریای پیشەسازی و پێغەمبەرەکەی بوو. "مارکس" ی هێمای هێزی نەقڵڵای زانستیش "ئیسحاق"ە نوێیەکەی بوو.

شۆڕش لەو ساتە وەختە یەکلاکەرەوەدا؛ بەو مانایە بوو کە ستەمدیدەکانی سەر زەوی؛ هەژموونی داگیرکەران و دەستدرێژیکاران وردوخاش دەکەن و لە شوێنی ئەودا حوکمڕانییەکی رزگاریخواز بۆ گشت مرۆڤایەتی دادەمەزرێنن. ئەو لایەنە دەروێشی و سۆفیگەرانەی شۆڕش بەلای منەوە مایەی دڵخۆشی و سەرسامییەکی یەکجار زۆر بوو. ئەو وشە پیرۆز و رزگارکەرە بریتی بوو لە:" بەم ئاماژەیە سەردەکەوی" وەك چۆن لە راڤەکردنە لاتینییەکەدا هاتووە.

ئەمڕۆ کێ دەتوانێ درك بەو مانایانەی "رەهایی و راستی و جۆشوخرۆش"ەی وشەی شۆڕشی سەتەی بیستەم بکا؟ هەتا ئەو رادەیەی کە مەلیۆنان کەس بەهۆیەوە مەستبوون و کەوتنە ژێر کاریگەریی ئەو

ئایینە گەورەی کۆمۆنیزم بۆ رزگارکردنی جیهان. ئەوەبوو کۆمۆنیزم لەگەڵ شۆڕشی قوتابیان لە بەهاری ساڵی 1968 و سەرکەوتنی ماو تسی تۆنگ؛ نەشئەی گوشادیی دایگرت، بەڵام بەهۆی لاچوونی پەردە و ئاشکرابوونی راستییەکان لە بارەی رەوشی چین و ڤیەتنام و کامبۆدیا و کووبا؛ جۆشەکە دوای ساڵێك دامرکایەوە.

ئەمڕۆش ئەو وشەیە تەنانەت لای ئەو کەسانەش نەماوە کە دژمنی سەرسەختی کۆمەڵگەی سەرمایەدارییین؛ بە حزبەکەی ترۆتسکییشەوە کە بە درێژایی هەفتا ساڵ بەیداخی شۆڕشی جیهانی بەرز کردەوە. سەرەڕای ئەوەی وشەی شۆڕش لەو بارگە بەهێز و تەقێنەرە بەتاڵکرایەوە، ئەمڕۆ دەشێ لە خزمەتی خودی سەرمایەدارییدا بێ، لەوەش زیاتر لە خزمەتی هەر شتێکدا بێ.

بە بیرکردنەوە لەوەی شۆڕش ناتوانێ گونجانی تەواو بێنێتە ئاراوە و ناشتوانێ هەموو کێشە و ململانێکان ئاسایی بکاتەوە (کە گرنگ و پێویستن بۆ خودی دیموکراسی)، سەرەڕای ئەوە من بەو وشە جادوویی و ئەفسانەییە مەست و حەیران بووم، هەتا ئەو رادەیەی سەرسامیەکەم وایلێکردبووم شۆڕشی "پیترۆگراد"م وەك رووداوێکی راستەقینە دەبینی کە لە فیلمی "ئۆکتۆبەر"ی لانشستایندا بەرجەستە کرابوو، ئەوەبوو لە میانی یەکەمینجار مانەوەم لە لینینگراد؛ زۆر سەرسام بووم بە زرێپۆشی " کازێوە" و کۆشکی زستانە. لەگەڵ ئەوەشدا کە ستالینیزم و دواتر لینینیزم منیان بێهیوا کرد، من هەر بەردەوام لەو بڕوایەدا بووم کە شۆڕشی ئۆکتۆبەر هەوڵێکی بێهاوتا و داستانێکی پێغەمبەرانە بوو لە پێناو رزگاریی مرۆڤایەتی، ئەوەش دەڵێم کە لینین بڕیاریدا دەسەڵات بگرێتە دەست بۆ ئەوەی رێگا لەبەردەم شۆڕشی ئەوروپی و جیهانی خۆش بکات.

ئەمڕۆکەش تەنانەت لە شکستهێنانیشیاندا کە لینین قوربانیدەری ئەوانیش بوو، بە جۆرێك لە جۆرەکان تروتسکی و چێ گیڤاراش دوا موژدەدەر و دوا قارەمانی شۆڕشی جیهانیین.

سروودە شۆڕشگێڕییەکان ئێمەیان سەرمەست دەکرد و لەبەر دەنگ و ئاوازەکانی دەکەوتینە هەلەکەسەما. بەر لەوەی ببمە شۆڕشگێڕ و بەر لەوەی جەنگ دەست پێبکا، بە گرووپێکی بچووکی موزیك سەرسامبووم کە گۆرانیەکانی "فەرسۆفی" و "بەرەی سوور" و "کۆمۆنتارن"یان گوتبوو. من ئێستاش ئەو سروودانەم خۆشدەوێ بە تایبەتی "فرسۆفی" (کە دوا بەندی بە چەند ریتمێکی شێوە ئایینی بەکۆتا دێ)، هەروەها سروودی "گیانبازە رووسەکان" و " ئنتەرناسیونالێ". ئەو سەرسامبوونەی من وەك خۆی مایەوە هەتا دوای هەڵوەشانەوەی بیروبڕواکەشم.

ریجیس دۆبرێ:

برادەرێکی رەبەنی بەنەدیکتیی؛ ئەوەی لەلا درکاندم؛ کە براکانی لە ناو دێر هەرگیز لەبارەی خوداوە قسە ناکەن تەنیا ئەو پێنج جارەی پەرستش نەبێ لە ڕۆژێکدا؛ هەڵبەت ئەویش کە دەیانەوێ داوای لێبوردن لە پەروەدگار بکەن. بە درێژایی ئەو ساڵانەی "مەشق"م لەسەر شۆڕش دەکرد، هەرگیز ئەوەم لە بیر نیە ڕۆژێك پرسیاری مانای وردی ئەو وشەیەم لێ کرا بێ. ئەو کاتەش کە لەگەڵ ڤیدل کاسترۆ لە ساڵی 1966 دەستم بەهەموار و راستکردنەوەی دەستنووسی پەرتووکی "شۆڕش لە ناو شۆڕشدا" کرد، کێشەکەمان ئەوەبوو چۆن شۆڕش بکەین، نەك چۆن شۆڕش بەرپا بکەین بە مانا فرەوانەکەی. بۆیە هەمیشە دەتوانین وەڵام بدەینەوە کە شۆڕش " ئەو کردارە توندئامێزەیە بە ئامانجی بەرپاکردنی گۆڕانکاریی نەك هەر لە رەنگوڕخساری حکوومەتدا بەڵکو لە ڕەوشی کۆمەڵایەتیشدا". لەگەڵ ئەوەشدا ئەم پێناسەیە بەس نیە؛ لەبەر ئەوەی کردەنی و تەماوییە. چار نیە؛ دەبێ بڕباوەڕ بیت بۆ ئەوەی بتوانی خودای تاك و تەنیا پێناسە بکەی.

ئەو وشانەی بە پیتی پان نووسراونەتەوە لە نموونەی ئازادی و کامەرانی؛ چانسی ئەوەیان هەیە باشتر وەك گۆرانی بسترێن لەوەی کە وەك قسە بگوترێن. شۆڕش بە "خەون" دەست پێدەکا. ئەوەی کە خەونیشە پێش ئەوە دەکەوێ کە لێژیکییە. پرسیارە راستەقینەکەش کە خۆی دەسەپێنێ بەم شێوەیە:" چ گۆرانیەك لە گوێماندا دەگوترێ کە لە تەمەنی بیست ساڵیدا ین؟ و فرمێسك لە چاوانمان دەبارێنێ؟". تۆش ئەی ئەدگار مۆران ئەوەت بە شێوەیەکی زۆر جوان لە یادداشتەکانت تۆمار کردووە لە ساڵی 1944. ئێوارەیەك لە ژوورە تاریکەکەم، چرایەك لەسەر مێزی ئۆفیسەکەمە، رادیۆ کراوەتەوە، گوێبیستی بانگەوازە خۆشەکە بووم لەبارەی کردنەوەی "کەشتییە خۆوەکە" ئەوەی کە وژدانمی بە تەواوی دیل و داگیر کردبوو. "سەردەمی چوالە"ش بە ڕێژەی زیاتر؛ ئەوەی بە هەڵە پێموابوو یەکێکە لە مارش و سروودەکانی "کۆمۆنە". بەڵام موچێکە راستەقینەکە ئەوەی گرووپی ڤۆکاڵی سووپای سوور بوو. بێجگە لەوە "سینەماتاك"یش هەبوو لەگەڵ یانەی سینەما.

"بۆتمکین"، "ئەلکساندەر نیفسکی"، "زەنگەکان بۆ کێ لێدەدرێن؟"،...سکرین و شاشەی بچووك ئەو هێز و سیحرەی سکرینی گەورەی نیە بە ڕەش و سپی. ئێمە خەسڵەت و تایبەتمەندییەکمان هەیە... تۆ ساڵانی یەکەمی سەردەمی سینەما ژیای، منیش ساڵانی کۆتایی. بەڵکو باشترە بڵێین کە ئێمە تێکەڵی بووین و کارلێکمان لەگەڵیدا هەبوو. هۆڵە تاریکەکە دەتوانێ حەز و ئارەزووی بەشداریی و جۆشی هاوبەشمان بداتێ، نەك قەنەپەی ساڵۆنی ماڵەوە، هۆڵەکە پەلکێشمان دەکا بەرەو

" ئێمە یەکگرتووین"ی هیوا و مەبەست. داستانی شۆڕش بە هێزێکی زۆرەوە تاك بۆ ناو ئاپۆرای کۆمەڵ دەبا. ژەنەراڵ دیگۆل دەیگوت بیرۆکەی فەرەنسا ئەوەیە کە" هەست زیاتر لە ئەقڵ و ئاوەز ئیلهامم پێدەبەخشێ". ئای کە دەبەنگییە، ئای کە راڤەکردنێکی خراپە ئێمەش وەك پارێزگار و کۆنزێرڤاتیڤەکان نرکەی هیوا لە غیرەیەکی تێڕەستێنی نابووت چێ بکەینەوە.

ئەفسانە ئەو درۆیە نییە بۆ خاتری دڵی خۆمانی بکەین. بەڵکو ناوێکە سەرلەنوێ دەیگەڕێنینەوە و دەیدەین بە بیروباوەڕێك. ئەفسانەش سەرناگرێ ئەو کاتە نەبێ کە ناوی خۆی بەسەرەوە نەبێ. "ئێمە بڕوامان وابوو"، یان "ئەو کاتەی بڕوامان ئەمە و ئەوەی دی بوو". لە ئێستادا بێجگە لە کرستیانەکان کەسی دی نییە بە دەنگێکی بەرز بڵێ:"من لەو بڕوایەدام- یان من پێموایە". سەتەی نۆزدەیەم بڕوای بە کۆماریزم هێنا، سەتەی بیستەمیش بڕوای بە شۆڕش هێنا. بەڵام سەتەی بیست و یەکەم بڕوای نە بەو و نە بەوی دی هەیە، ئەو بڕوای بە ئابووری هەیە. ئەمڕۆکەش ئێمە دەزانین کە رێژەی نەشونماکردن پرانسیپی هەر شتێکە. لەگەڵ ئەوەشدا بەداخەوە ئەویش بڕوایەکە وەك بڕوایەکانی پێشوو.

• ئەی پەیوەندیی ئەو سەرهەڵدانانەی فەرەنسا بە شۆڕشەوە!؟

ئەدگار مۆران:

بزوتنەوەی ئەو مانگرتنە مەزنانەی ئێستا فەرەنسا بەخۆیەوە دەیانبینێ؛ دەکەوێتە چوارچێوەی ئەو سەرهەڵدانانەی لەسەر ئاستی جیهانی روویان داوە لە: جەزائر، عیراق، لوبنان، چیلی، ئکوادۆر و هۆنکۆنگ. بەر لەو شەپۆلەش بزوتنەوەی "ئێلەگ زەردەکان" بەرپا بوو. لە دەرەوە، بەلەبەرچاوگرتنی تایبەتمەندیی هەر بزوتنەوەیەك، لەهەمان کاتدا سەرهەڵدانەکان هاوبەشن لەوەی گشتیان یاخیبوونن دژ بە رژێمگەلێکی دکتاتۆری گەندەڵ. لەلایەکی دی و لە زۆر دۆخدا؛ ئەو سەرهەڵدانانە دژ بە ئایدۆلۆژیای لیبرالیزمی نوێ بوون، ئەو لیبرالیزمە نوێیەی هەژموونێکی شێتانەی قازانجی سەپاند و چینی کارکەر و چینی ناوەڕاستی تەفروتونا کرد.

بۆیە مێژوونووس ناتوانێ یادەوەری "بەهاری گەلان"ی ساڵی 1848 بیر خۆی نەهێنێتەوە کە لە کۆنگرەی ڤیەننا پایەکانی سستمی کۆنزێرڤاتیڤی فەرمانڕەوای نێو سستمی پاشایەتی ئەوروپای لەبەریەکهەڵوەشاندەوە. ئەوەبوو لە سەقلیە و سویسرا و فەرەنسا و ئەڵمانیا و نەمسا و مەجەر شەپۆلێك لە سەرهەڵدانی شۆڕشگێڕانە روویاندا کە هەڵگری بیرۆکەی سەربەخۆیی نشتیمانی و دیموکراسی و

تەنانەت سۆسیالزمیش بوون. سەرەڕای ئەوەی سەرهەڵدانەکان سەرکوتکران، بەڵام ئەو بزوتنەوە یاخیبوونانە ر□□کی گەورەیان هەبوو لە رزگارکردنی گەلان.

ئەمڕۆ ئەو شەپۆلە جیهانییە گوزارشت لە یاخیبوون و خواستێك دەکەن، بەڵام ش□شگێڕانە نین بە واتای راستەقینەی وشە. لە کاتێکا سەرهەڵدانەکانی ساڵی 1848 ئامانجێکی روونیان هەبوو کە دیموکراسییەت بوو دژ بە سستەمە ستەمکارەکان، کەچی دەبینین سەرهەڵدانەکانی ساڵی 2019 دەکەونە چوارچێوەی ئەو قەیرانەی کە دیموکراسییەت بەخۆیەوە دەیبینێ؛ لەو کاتەی سستمگەلێکی نوێی دەسەڵاتخواز برەو دەسێنن و دێنە پێشەوە.

ریجیس دۆبرێ:
ئێمە ئێستا لە ساڵی 1848دا نین؛ ئەوە چاتر. لە فەرەنسا گازی فرمێسکڕێژ دەیان کەس ناکوژێ، هەندێ کەس لەگەڵ برەوی رووناکبیریی نووسراودا ناویان لە دیمەنەکەدا نەما لە نموونەی میشلی و برۆدۆن و لامارتین. لەوانەیە لەسەرمان پێویست بێ هەمواری ئەو دیدە نەگۆڕەی جاران بکەین.

هەتا ئێستاکە تووڕەبوونێك هەبوو سەری کێشا بۆ یاخیبوون، لەوانەیە بیرۆکەیەك ش□ش□ك هەڵگیرسێنێ. هەروەها هاوپەیمانیەك هەبوو لە نێوان بیرۆکەیەکی کردەنی مەیدانی و بونیادێکی رووناکبیریی ئایندەخواز و نێوان سەرهەڵدانی لانەوازانێك لە ئێستادا. لەوانەشە ئەمڕۆ سۆنگەی سێیەمی مێژوویی هەبێ لە دوورمەودا بۆ حەتمییەتی ئەو یەکسانیەی ناکرێ پاشەکشەی لێ بکرێ. لە سەتەکانی ناوەڕاستدا لە دیهاتەکان سەرهەڵدانی جوتیاران هەبوو بە سەرپەرشتی ئنجیل. لە سەردەمی نوێش شۆڕشی شەرواڵ سوور کورتەکان هەبوو بە سەرپەرشتی منەوەرەکان. ئەمڕۆش لە سەردەمی پۆست مۆدێرنێتە، سەرهەڵدانی شارە بێهیواکان هەیە بە سەرپەرشتی بۆشایی ئایدیۆلۆژی تایبەت بە قۆناغی مێژوویی. لەوانەیە پرۆژەکە بێت، بەڵام لە ئێستادا ئەوەی هەیە؛ رەتکردنەوەیە. ئەمەش خاڵێکی باشە نەك بۆ پاشەکشەکردن؛ بەڵکو بۆ پێشکەوتن، هەڵبەت ئەگەر جورئەتی ئەوەم هەبێ قسەیەکی لەمجۆرە بکەم.

• توندوتیژیی لە سیاسەتدا… بە بۆچوونی تۆ هەتا چ رادەیەك دەکرێ پاساوی بۆ بهێنینەوە؟
ریجیس دۆبرێ:
بەدەر لە تیرۆر، دەکرێ پاساو بۆ توندوتیژیی بهێنینەوە. دەوڵەتانی

بە هەژموون خۆیان لە توندوتیژیی لانادەن و بە فرەوانی ئەو فڕۆکە و مووشەکانە بەکار دێنن کە زەرەر و زیانێکی زۆر دەگەیەنن لەسەر ئاستی گەردوون. بەڵام پێشەنگە شۆڕشگێڕەکان بڕیاری مەرگی خۆیان دەدەن کاتێك توندوتیژیی و کوشتن پیادە دەکەن. بەرخودانی چەکدارییش رەوا نیە تەنیا لەو کاتە نەبێ کە دژ بە داگیرکەر؛ یان سستەمێکی ستەمکار بێ. لەو کاتەی لە ئەمەریکای لاتین گەڕامەوە؛ هەرگیز بیرۆکەی گرتنەبەری توندوتیژیی بە خەیاڵمدا نەهاتووە، لەبەر ئەوەی مافە بنەڕەتییەکان لە سایەی دیموکراسییەتدا زامن و مسۆگەرکراوە. چەپایەتی رادیکاڵیش لە فەرەنسا هەمیشە هەستێکی قێزلێبوونەوە و بێزراوی دەدامێ. ئەمڕۆکەش من بڕوای رەهام بە هێز هەیە؛ لەبەر ئەوەی (هەر وەك پۆل ڤالێری گوتەنی) لاوازیی هێز بڕوابوونە بەوەی کە هیچ شتێك نیە بێجگە لە هێز.

هەروەها من بڕوام بە کودێتای سەربازیی نیە؛ لەبەر ئەوەی ئەو کودێتایە خۆی لەخۆیدا سەرنەگرتن و شکستهێنان دەگەیەنێ. دەنگدان و پرۆسەکانی جیاکردنەوەی دەنگەکان دەشێ لە دوو کات و سێ جووڵەدا ئاگرەکە دامرکێنێتەوە. هەڵشاخانی مەدەنی و مانگرتن و یاخیبوون و سەرهەڵدان و بەرگریی نەرێنی و هەموو ئەوانە ئامرازگەلێکی شیاون؛ هەتا دەگاتە بەرخودانی ئاشتیانەی بە شێوازی مەهاتما گاندی کە قوربانیدان و لەخۆبردوویی و بوێریی جەستەیی و جورئەتی ئەخلاقیی زیاتری گەرەکە لەوەی پێویستمان پێیەتی بۆ شکاندنی رووديوارێکی شووشەیی؛ یان دزینی بانکێك (…..).

ئەدگار مۆران:

من پاساوم بۆ توندوتیژیی سیاسی نەهێناوەتەوە؛ بەڵکو پیادەم کردووە وەك بەشێکی پیس و پێخۆی هەر خانەدانێك (دەستە پیسەکان/ جان پۆل سارتەر).

من هەمیشە خۆشەویستیم بۆ ئەو بزوتنەوانە زیاد دەبێ کە ئەو توندوتیژیە بێماوەییەی گاندی و ” زیندە کردار” رەتدەکەنەوە؛ لە نموونەی هەندێك لە “ئەلتارناتیبا” یان “دامرکانەوەی یاخیبوون”.

لەگەڵ ئەوەشدا من وام لێکدایەوە کە سەرهەڵدانی ئاشتیانەی سووریا لەلایەن سوپاوە سەرکوتکران بۆ ئەوەی ڕێچکەی توندوتیژیی بگرێتەبەر، بەڵام من سەرکۆنەی ئەو توندوتیژیەم نەکرد سەرەڕای ئەوەی لە بارودۆخی تایبەتی سووریا بووە جەنگێکی ناوخۆیی ئایینی و جیهانی؛ بەهۆی دەستێوەردانی راستەوخۆ و ناڕاستەوخۆی دەرەکی. هەموو بڕیارێك گرەوکردنە، گشت کردارێکیش بەرژەنگ و مومکنە و بە پەرچەکردار بەستراوەتەوە، بە گوێرەی ئەو بوارەی تێیدا روو دەدا.

زۆربەی بۆیارە مێژووییەکان لەلایەن هێزگەلێکی ناپێشبینیکراوەوە دراون. ئەو شۆڕشانەش زۆرن کە پەرچەکرداری نەرێنی و کێنەپەرستانە دەخەنەوە. لەهەندێ دۆخیشدا بۆی هەیە کردارێکی ئاشتیانە توندوتیژییەکی چاوەڕێنەکراوی لێ بکەوێتەوە. لە دۆخی دیکەشدا ئەگەری ئەوە هەیە کردارێکی توندوتیژ سەربکێشێ بۆ ئاشتەوایی. مێژوو لە دیدێکی مارکسی-شکسپیریانە وابەستەی لۆژیکێکە تێکەڵ بە وێنە، کە تێیدا سنوورەکانی هاتوهاوار و توندوتیژیی لەگەڵ ئەقڵانییەتێکی ئاڵۆزکاو بەناویەکدا دەچن و ناناسرێنەوە. ئەمەشیان پاساوێکی دیکەیە بۆ ئەوەی دژایەتی توندوتیژیی بکەم و رەتی بکەمەوە.

سەرچاوە:
https://elaph.com/Web/Culture/2020/01/1277671.html